

A magyar irodalom kivirágzása

A hajdanvolt magyar birodalom valamiféle formában való föltámadásának reménysége is szertefoszlott akkor, amikor 1542-ben a töröktől megszállt főváros, Buda fölmentését célzó kísérlet meghíúsult. Egy korszak lezárult, és erről az egykorú krónikás teátrális záróképet őrzött meg, amelyet akár szimbolikusan is értelmezhetünk. A fölmentő sereg magyar fővezérét, Perényi Pétert Ferdinánd király zsoldosa fogolyként őrizetbe vette, és őseitől maradt szépmívű aranyláncát letépte róla. Perényi volt ugyanis a Mohácsi-vész utáni Magyarországon az önálló politikai tervek szövő főurak között a legkoncepciózusabb. E tervek között fölmerült többször is a megosztott hatalom, a király nélküli államnak, leginkább a velencei arisztokrata köztársaságra emlékeztető vágyálma is. Ha a tervet sikerült volna valóra váltani, akkor szentesítést is nyert volna az akkor már a valóságban amúgy is fönnálló helyzet: az egyházi és világi nagybirtokok között fölosztott ország. Ahol immár évtizedek óta a királyi udvar helyett a főúri udvaroké volt az irányító szerep a politikában, a társadalmi berendezkedésben és a műveltség minden ágában is. Az ország testébe mint egy ék, mélyen benyúló és egyre terjeszkedő török hódítás véget vetett minden önálló államiségre irányuló próbálkozásnak. Erdély különválásával pedig az ország három részre szakadt.

Ahogy akkor mondták, a régi országnak csak a „gallérja” maradt, és ez a helyzet állandósulni látszott, amit tudomásul kellett venni mindenkinek, aki a helyzetet józanul mérlegelte. És hogy ilyenek voltak is, annak nyilvánvaló bizonyítéka az ország és királya

között közvetítő, immár évtizedek óta üresen álló nádori tiszt betöltése volt 1554-ben. És éppen a korábbi önállóul törekvések, vagy szervezkedések egyik irányítója, Nádasdy Tamás nyerte el mind a nemzet, mind az uralkodó bizalmát. A XVI. század derekán Ferdinánd király uralmát viszonylagos nyugalom jellemzi a politikai közérzést tekintve, különösen, ha azt Bécsből szemléljük. Annál válságosabb és küzdelmesebb volt azonban a helyzet a „török torkában” vergődő magyarság, az ország lakosságának nagyobbik része számára.

A birtokos nemesség egy része mindenét hátrahagyva kényszerült biztonságosabb vidékekre menekülni. Virágzó városok, Buda, Pécs, Esztergom, Szeged, Temesvár polgári kultúrája tönkrement. Az egyszerű földnépe – mit tehetett volna mást – helyén maradt, és új urának, a töröknek adózott. Közben a végvárakban vérével egyformán adózott nemes, polgár és paraszt, testével tartóztatva föl az áradó török veszedelmet. Nagyon elszomorító a kép, ha az ország anyagi kultúráját tekintjük, mert a nemzeti jövedelem jelentős része katonai célt szolgált. A pompás reneszánsz paloták, főpapok és főurak olasz ízlésen csiszolt, hazai földön megvalósított remekei, ha nem kerültek török kézre, akkor erődítménnyé, végvárrá alakítva, faragott köveik bástyákként szolgáltak. Védelmezték azt, ami még megmaradt és élt a régiből, és védelmezték a születő újat, az e falak között és mögött kivirágzó gazdag szellemi kultúrát.

Örökség volt egy része e szellemi kultúrának, a humanista nemzeti hagyomány ápolása. Minden korban, amikor egy virágzó időszakot hanyat-

lás követ, a jelen nyomorúságában föl-
idézik a régit, amannak csak a szép és
dicső oldalára figyelnek. Ez a mene-
külés egy formája, védekezés egy
olyan síkon, ahol nincs ellenállás, el-
lenfél se. Az ilyen visszavonulás erő-
gyűjtésre is szolgálhat, hogy majdan
szellemi fegyverré válják. A Mohács
utáni időszak is a gyűjtés korszaka
volt. E kései humanisták lelkesen for-
dultak a nagy király, Mátyás korszaká-
nak irodalmi emlékei felé. Fölkutatták
az elveszett kéziratokat, kiadásokat
készítettek elő, szövegeket megjobbít-
va adtak közre. Évtizedeken keresztül
behálózák például az országot a Bon-
fini szétszóródott történeti munkájá-
nak összegyűjtésére vonatkozó levele-
zések. Ugyanígy gyarapítják Mátyás
király leveleinek corpusát és gondoz-
zák a kisebb történetírók, például Ran-
zano és Galeotto Marzio műveit. Min-
den közlést, ami a nagy királlyal kap-
csolatos, megőrzésre érdemesnek tar-
tanak. Kutatnak személyes, akár köz-
vetett emlékek után is, amely kül-
sejére vonatkozott, a portré rekonst-
ruálására törekedtek.

Az egész század folyamán eleven az
érdeklődés a Janus Pannonius hagyat-
ékának minél teljesebbé tételére. Leg-
többet e téren Zsámboki János tett,
összegezve az őt megelőző kiadók mun-
káját. A pannóniai költő kultuszának ár-
nyékában még az Európa-szerte divatos
költői körök késői ágacska is kihaj-
tott a magyar koronázó városban Po-
zsonyban. És e társaság tagjai: Ist-
vánffy Miklós, Radéczy István, Liszthi
János, Purkireher György ha rövid
időre is, de biztosítani tudták az otiu-
mot, a beavatottak közösségét Aristo-
teles vagy Aristophanes interpretáció-
jához még a Padovából idetelepült Ni-
casius Ellebodusnak is. Akkor amikor
az elmélyült filológiai munka föltétele
nagyon kevésbé volt biztosítható eb-
ben az országban. Éppen ezért a szak-
tudományok legtehetségesebb és elhi-
vatott magyar művelői Zsámboki (Sam-

bucus) János (1531–1584), Dudith
András (1533–1589) vagy Jordán Ta-
más (1539–1585) az országhatárokon
kívül Bécsben vagy Boroszlóban mű-
ködtek.

Ugyanakkor viszont magyar földön
bontakozott ki éppen ebben a század-
ban a magyar kultúrának gyökereivel
messze a múltból táplálkozó másik ága.
Ez a magyarnyelvű irodalom, amely a
szemünk láttára virágozik ki és borítja
el az országot a legváltozatosabb mű-
faji gazdagsággal. Mivel sajátosan ido-
mult a nép minden rétegéhez, az egész
közösség mondhatta magáénak. Terje-
désének nem állt útjában a politikai
helyzet és a történelem szabta határok.
A középkorból öröklött, és a kézira-
tosság korában terjedő anyanyelvű
irodalom egyházi célt, az áhítatnak a
lélekhez közelítést szolgálta. A legen-
dák, olvasmányok, imádságok vagy
hymuszok fordítása, átköltése során
a magyar nyelv eljutott oda, hogy az iro-
dalomnak már nemcsak eszköze volt,
hanem formálható és formálódó anya-
gává vált. És 1541-ben, amikor Buda
elvesztésével az ország nagy része is el-
veszett, a magyar nép fölfedezte és tu-
datosan birtokba vette saját nyelvét.
Ebben az évben jelentette meg ugyan-
is Sylvester János a dunántúli Sárvá-
ron magyar nyelvű Újtestamentum for-
dítását. A fordítási munkálatok során
kiderült – és Sylvester lelkesen közölte
is honfitársaival fölfedezését – hogy a
magyar nyelv már az európai nyelvek-
hez hasonló filológiai teljesítményre
képes, sőt a klasszikus versformák tol-
mácsolására még azoknál is alkalma-
sabb.

Valószínűnek látszik, hogy a csiszolt
magyar nyelvű világi irodalom rene-
szánsz udvarházak falai között a tár-
sas érintkezés egyik formája volt már
legkorábbi szakaszában is. Az 1530-as
években például főúri szerző ünnepi
ajándékuul lefordította Petrarca egy
novelláját versben. A fordító Padová-

ban a Janus Pannonius filológiában is serénykedő Istvánffy Pál († 1553) volt, tehát az anyanyelvű irodalom művelését a közízlés ekkor már amavval egy szintűnek tartotta. Már ekkor jelentkezett az az egész századon át jellemző sajátsága a magyar irodalom egy részének, hogy a prózai forrás vagy alapmű Magyarországon verssé lesz, nyilván a memorizálás megkönnyítésére. E verses irodalmi műfaj, amit akkor nálunk „historiának” neveztek, nagyon népszerű volt, élvezője, hallgatója volt különbség nélkül a társadalom minden rétege. Tárgyát tekintve a görög-római mitológia, a Biblia, különösen az ótestamentumi könyvekből azok, amelyek a választott nép viszontagságos sorsával rokoníthatták a magyarság jelenét, találtak földolgozókra. A világtörténelem, és a magyar múlt, Mátyás király dicsőséges viselt dolgai, a kortárs irodalom szenzációi, némelyik téma többször is, olykor igen terjedelmes formában szólalt meg magyarul. Legkiemelkedőbb darabjai e műfajnak Aeneas Sylvius: Eurialus és Lucretia históriája verses átköltése, az Argirus királyfiról és Tündér Ilonáról szóló verses regény és Toldi Miklós históriája. Irodalmi kvalitásuk természetesen a költő tehetségétől függött. Közös jellemzőjük, hogy közösségnek készült alkotások, még nyomtatott formában is recitálásra, éneklésre szánták őket lantkísérettel, vagy anélkül. Ezért van az, hogyha egyéb poétikai követelményeknek megfelelnek is, a rímtechnika olykor kezdetleges. Kiemelkedő művelője volt ennek az irodalmi alkotásnak Tinódi Sebestyén († 1556). Kezdetben főúri lantos volt, majd irodalmi működése lehetővé tette számára a független egzisztenciát, sőt ezért Ferdinánd királytól nemességet is kapott. A már említett témák földolgozása mellett az ország legfrissebb politikai és hadi eseményeit is megverselte, e téren sok követőre talált. Legnevezetesebb versét, az Egervár viadaláról szólót Zsámboki a király

számára latinra fordította. Van olyan hírünk is, hogy ilyen „fahrender Sän-ger” Európát is bejárta a végvári harcokról szóló, nyilván latin nyelvű énekével.

Szárnyakat adott a magyar nyelvű irodalom kialakulásának a Mohács utáni korszakban rohamosan terjedő, a társadalom minden réteget elérő reformáció. Ha igaz is, hogy amint Európában másutt is, úgy nálunk is az egyházi birtokok szekularizálása is készítetett egyeseket a régi egyházzal való szakításra. Ugyanakkor az is tény, hogy ezek a főurak megnövekedett jövedelmük jó részét fordították a megreformált vallás anyagi és szellemi szükségleteire. Az akkori szóhasználat szerint „hűséges dajkái” voltak az Anyaszentegyháznak. Az országgyűlések megszavazták, hogy a szerzetesrendek javai és kolostorai fordíttassanak iskolák céljaira. Földesurak és mezővárosok polgárai alapítványokat tettek külföldi egyetemek, főleg a wittenbengi hallgatóinak támogatására. És sokszáz külföldön tanult ifjú, aki az őt kiküldő közösség lekötelezettjének, hivatása elkötelezettjének érezte magát mint tanár, pap vagy egyéb értelmiségi, azon a helyen, ahol hivatalba lépett, művelődési centrumot alakított ki maga körül. Segítségükre volt ebben a külföldön gyűjtött könyvtár is, harminc-ötven, de még egyszerű polgárfiúk esetében is olykor egy-kétszáz kötet könyv, az ókori klasszikusok és a kortárs filológia meg teológia irodalom legolvasottabb művei. Apró mezővárosok váltak így hírnevessé iskolájuk miatt, amelynek jónevű tanára még a török hódoltság területéről is vonzotta a tanulmánygyókat. És ugyanez az elkötelezett hivatástudat vitt másokat a török alatt élő magyarság szellemi táplálására. Az egész ország területén működő, olykor igen jó klasszikus nyelvtudást is biztosító iskolákból kikerülő diáksereg továbbtanulására szolgáltak volna az országhatárokon

belül fölállításra kerülő főiskolák. Ilyenek alapítására többször is megtörténtek a kezdeményező lépések, hol egy főúr, hol egy város, vagy maga az uralkodó részéről, de megvalósulásuk más-más okból meghiúsult.

E hallatlanul megnövekedett szellemi tevékenység eszköze mindenütt az anyanyelv volt, amely egyformán szólt mindenkinek. Szolgálatába állított minden irodalmi műfajt és új kifejezési formákat is alkotott. A kéziratos meg az erasmista hagyományt is magába olvasztva, sokféle részleges fordítás után, 1590-ben jelent meg az első teljes magyar nyelvű Biblia, Károlyi Gáspár (1529-1591) fordítása. De a Biblia-ismeretet szolgálta a már említett sok históriás ének is, mindig alaposan aktualizálva a magyarság akkori helyzetére, vagy az egyén lelki épülésére. A gyülekezetek istentiszteletének részét képezték a közös éneklések. Erre a célra készült a sok-sok zsoltárparafrazis és más vallásos ének, közöttük nem egy komoly művészi értéket jelent. Fönmaradásukat biztosította, hogy a század folyamán újra- meg újra gyűjteménybe foglalva kiadásra kerültek. A hitvitázó drámák olykor vasikos gyözködésétől, Sztáray Mihály († 1575), a görög tragédia művészi és ugyanakkor célzatos adaptálásától, Bornemisza Péter (1535-1585), a szubjektív hangú rabénekekig, tanítómesétől komoly elméleti fölkészültségű prédikációgyűjteményekig (Bornemisza Péter és Méliusz Péter) minden műfaj a mélységes hit kitarulkozása. Azé a mélységes hité, amely a keresztfáról lehajló Megváltóba veti már csak minden reménységét, nemcsak az egyéni üdvözülést illetően, hanem a nemzet elhagyatott, aláhanyatlott helyzetében is. A korszak reformációs irodalmát át meg átszővi az egyéni hit és a nemzeti sors egymásbaolvadó kapcsolata. Ha a prédikátor-krónikás, történetfilozófiai spekulációk után arra a következtetésre jutott, hogy „soha Magyarország

már ne várjon olyan szabad birodalmat, mint amibe korábban élt”, társa a zsoldárköltő szavával sietett a vigasztalással: „Királyi nemzet vagy, noha te kicsi vagy, az Atyaistennek bizony te kedves vagy.”

Az irodalmi műveken, akár csak az oralitás útján nevelkedett közönség, és az iskolázott értelmiség igényeinek kielégítésére a század derekán egymást követik az új nyomdaalapítások. Az új üzemek ontották magukból a reformációs irodalmat, de üzleti vállalkozások is lévén együttal, igyekeztek minden világi olvasói igény szolgálatára is. Az ország és európaszerte egyaránt népszerű olvasmányanyag, amely eddig kéziratos formában latin nyelven terjedt, a Nagy Sándor és Trója regény és társai, ekkor egyszerre magyarul és nyomtatott formában kezdik meg hódító útjukat az anyanyelvű olvasóközönséghez. A nyomdász-kiadó mellett olykor fordító kollektíva működött a publikálásra szánt anyag előkészítésére. A sokszínű könyvvásárlóhelyet kapott a mindig népszerű krónikairódalom is, mind a világ-, mind a magyar történelemé, elsősorban természetesen a Mátyás királyról szóló. Közreadtak anyanyelvű didaktikus és szakkönyveket is, például Herbariumot (1578) a nép használatára.

Azt a bonyolult kölcsönhatást, amely az irodalmat létrehozó közönség, majd az ezt kiszolgáló és egyben kiszélesítő nyomdák tevékenysége között fönnállt, és amelynek következménye egy egyre magasabb szintű irodalmat teremtő folyamat volt. Itt most csak egyetlen példával illusztráljuk. A Heltai Gáspáréval (P-1574), aki mint német anyanyelvű lelkész felnőtt fejjel tanult meg magyarul. Mint nyomdász olvasóközönsége igényéhez alkalmazta kiadói politikáját, ugyanakkor irodalmi alkotásait a régi magyar próza legművészeibb remekeiként tartja nyilván az irodalomtörténet.

Európai magasságokba emelkedett, alig ismert társai közül a század magyar nyelvű lírájának nagy képviselője Balassi Bálint (1554–1594). A talaj, amelyikből kinőtt, és amihez sok szállal kötődik, csak részben szolgál magyarázatul költészetéhez. Még nyelve is, az „amor sanctuson” és a regényes históriákon csiszolódott magyar lírai nyelv, az ő oeuvre-jében legalább akkora utat tett meg a tökéletesedés felé, mint annak előtte. Bizonyos az is, hogy a csak töredékekből ismert „virágének”, ez a régi magyar lírai műfaj, és a környező népek költészete a kortárs európai tudós poézissel együtt szűrődik át rajta, hogy a szubjektív kifejezési formát megtalálja. A magyar lírában új az érzelmeknek, a vallásos vívódásnak, a hazához való ragaszkodásnak ilyen egymásbafonódó, teljes egymásmellettsége, a teljes embernek ilyen lírai megnyilvánulása. Az Istennel való közvetlen kapcsolatából, a vele való folytonos dialógusból született verseit érezzük a legegényibbnek és egyben lírája csúcsának. Szerelmi költészete a trubadurok késő föllobbanása. Az imádott hölgy rabja a gyötrelmes vágy, vagy a beteljesült boldogság kép és szimbólumrendszerével épített remekeivel ostromolja választottját. A transzcendens vagy evilági partnerrel való vívódás, gyötrelmek és boldog egymásratalálás érzéshullámai egyetlen biztos talajon, legalábbis eszmeileg megingathatatlan talajon nyugosznak, ez az „édes hazához” kapcsolódó, verseiben is vallott, kiegyensúlyozott viszonya. Tudós és tudatos költő is volt, sajátos strófaszerkezetet alkotott, és maga komponálta kötetébe a kezénél lévő verseket. Méghozzá részben a sokat sejtető háromszor harminchárom verset tartalmazó ciklussá, amely mindegyike egy-egy magatervezte lírai regényt, lelki önéletrajzot rejt magában. Tudatos írói programjának része az udvari színjáték, egy magyarrá átdolgozott pásztordráma is, annak bizonyítására, hogy a nyelv is,

a közönség is alkalmas már egy ilyennek befogadására. Életművét a következő keretekbe foglalhatjuk: főúri származás, protestáns prédikátor nevelő, a királyi kegynek és vagyonának elvesztése, menekülés az erdélyi fejedelem, majd lengyel király Báthory István oltalmába, katolizálás, szenvedélyes és viharos szerelmek, végül hősi halál Esztergomnál 1594-ben. Vagyis egy teljes későreneszánsz életpálya magyar viszonyok között.

Amikor Balassi érett későreneszánsz életműve kibontakozott, akkor Magyarországon már régen nem a Ferdinánd király idejére jellemző, viszonylagosan megbékélt közhangulat volt tapasztalható. Miksa 1563-ban vette át apjától az uralmat, a magyar rendek sok ellenkezése ellenére, és túl későn ahhoz, hogy új helyzetéhez alkalmazkodni tudjon. Az ország egy része szívesebben látta volna az ifjú Ferdinánd főherceget a magyar trónon, aki 1556-ban velük együtt szállt táborba Szigetvárnál, (az első ostrom idején), és akitől remélhették, hogy a fölszabadító török háború élére áll. Úgy tűnik, hogy Miksa e hátrányos indulást megpróbálta ellensúlyozni azzal, hogy a trónon távoli elődjének, Mátyás királynak valami módon nyomdokaiba lép. Koronázására hívei a reneszánsz előkép emberléptéktű portréjával, a Galeotto-gyűjtemény kiadásával ajándékozták meg. Ünnepezték gonddal összegyűjtött bibliothecáját, mint a Corvina utódját. Az igazi kiegyenlítő lépés a török kiűzése lett volna, tulajdonképpen koronázásától kezdve erre készült. De 1566-ban, amikor a királyi fölmentő sereg tetlenül nézte Szigetvár tragikus végű küzdelmét, akkor ezt az utolsó lehetőséget is eljátszotta. Ettől kezdve az egész országot elárasztó Mátyás-nosztalgia fölötté valósággal összesűrűsödött, mint egy nyomasztó árnyal küzdött a nagy király folyton-folyvást elébekerülő képével. Ez a szubjektív teherterhelés annyira köztu-

EPISTOLÆ

PAVLI LINGVA HVN-
GARICA DONATAE.

AZ ZENTH PAAL
leueley magyar nyeluen.

dott volt, hogy még Bonfini történeti munkája teljes szövegkiadását is erre való tekintettel késleltették.

A kísértő árny mellé lépett a nem kevesebb gyötrelmet okozó hús-vér ellenfél, a különálló Erdély új fejedelme, majd egyszemélyben lengyel király is, Báthory István. Győztes oroszországi háború, meg a már közös uralma alatt lévő Erdély és Lengyelország sokakban táplálta azt a reményt, hogy majdan a magyar korona alatt, az ő magyar koronája alatt megindul a nagy hadjárat az ország felszabadítására. A század utolsó előtti évtizedében ismét fölsejlett a remény – mind a királyi országrészben, mind Erdélyben – a hajdanvolt Mátyás király uralta Magyarország visszaállítására. És Báthory, kortársai tanúsága szerint, tudatosan vállalta is a Mátyás örökséget, a nép minden rétegében eleven kultuszt pedig saját politikai céljai érdekében fölhasználta. Ezért van az, hogy a nyugati országrészből arisztokraták, végvári katonák és kapitányaik, az értelmiség legjobbjai települtek vagy menekültek át Erdélybe, akiket okkal-ök nélkül fenyegedett a gyanakvó király, esetleg a vagyonukra éhes kincstár.

Erdélyben ennek következtében az ott fölhalmozódó szellemi érték a későreneszánsz csodálatos kivirágzását hozta magával a század utolsó évtizedeiben. A Báthory uralom kezdetén a költő a föld rég nem látott gazdag termésében azt az ókortól kezdve sokat idézett tételt látta megvalósulni, hogy a jó király alatt virul az ország, amelytől már nincsen messze az aranykor képzete sem. Aranykort egyelőre csak a késő humanizmus számára jelentett ez a korszak, annak a szellemi pezsgésnek, amelyet a világi értelmiség közben felnőtt második generációja teremtet meg. A wittenbergi egyetem mellett ismét sokan látogatták a padovait, többféle orientáció, ortodoxia és szabadgondolkodás mérték össze erejüket. A sok évtizedes teológiai vi-

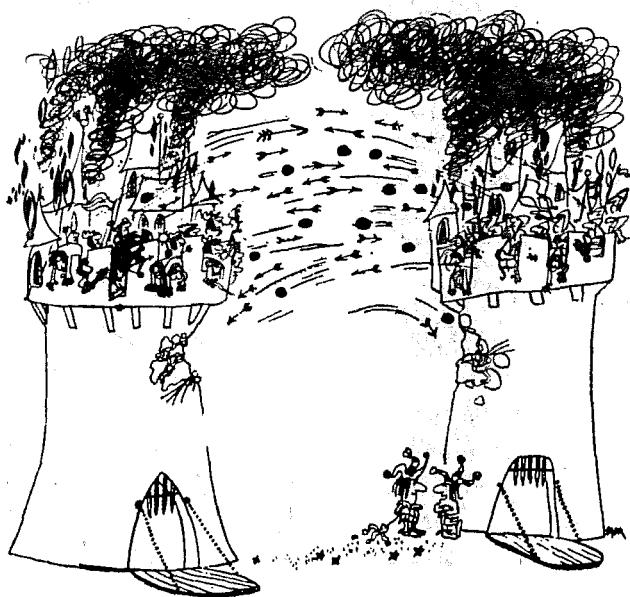
tákban iskolázott elmék utat engedtek olyan radikális irányzatoknak is mint az antitrinitarizmus. Arisztotelianus kör tanulmányozta a nagy filozófus munkáit, és sztoikus elmélkedéseket fordítottak magyarra. Összegyűjtötték az Erdélyben található római fölíratokat, államelméleti dialógus és jogtudományi szakmunka született, latinul vagy magyarul, mert az utóbbi már a szaktudományban is egyenrangú társává vált az előbbinek.

Legváltozatosabb a századvégen a történettudományi irodalom. A humanista koncepciójú művekhez rendszeres forráskutatást végeztek és fölhasználtak sok kortárs följegyzést is. Ez utóbbi jellegzetesen az új értelmiség közéleti szereplésének produktuma volt. Forgách Ferenc Commentarii-je e műfajnak már művészien megformált változata, önálló történettudományi mű. Valamennyi történetíróra jellemző, hogy valamiképpen függenek Bonfinitől, vitatkoznak vele, vagy ott folytatják, ahol az ő munkája abba maradt. Ez a gazdag történelmi irodalom, amely a reneszánszra általában jellemző historiai érdeklődés velejárója, nálunk a társadalmi tudatnak, a politikai közgondolkodást irányító nemesiség társadalmi tudatának bizonyos átformálódását eredményezte. Ugyanis az újonnan épült nemesi udvarházak, és régi kuriák, de az új stílushoz alkalmazkodó polgárházak bibliothecájában is mindenütt ott található Bonfini történeti munkájának valamelyik kiadása. A gazdagabb vagy szerényebb reneszánsz otthonok lakóit historiai képsorok, kárpitok és portrék vették körül. E portrékról az ősök tekintettek a késő unokákra, azok az ősök, akik talán Mátyás király idejében alapozták meg a család fölemelkedését. Mátyás korszaka most már nem a mitizált hőskort jelentette számukra, hanem családjuk, és ezzel együtt a nemzet folyamatos történetének egy darabját, amelyet Bonfini történeti munká-

jának újra meg újra megjelentetett kiadásából ismertek. Élt ugyanakkor egy másik, egy folklorizálódott, irodalom alatti Mátyás hagyomány is, a „Mátyás az igazságos”, amely sajátos külön útját járta évszázadokon át.

Mindaz, amit a nagy király halála óta a gyarapodó történelmi ismeret vele kapcsolatba hozott, vagy a nép vágya ráruházott, a XVII. század közepén egészen új, cselekvésre ösztönző megfogalmazást nyert. Zrínyi Miklós-nak sikerült a nemzeti múltat kortársai számára úgy irodalomná formálnia, hogy az a jövőre is utat mutasson. Már dédapja, a szigetvári hős küzdel-

mét, amelyet a mohácsi csatavesztés mellett az elmúlt század legtragikusabb eseményének tudtak, eposszá formálva, a történelem sötét lapjairól át-emelte egy olyan világba, ahol az érdem és erény nyeri el jutalmát. Mátyás királyról írt traktátusában pedig a hagyományból politikai fegyver, agitációs röpirat lesz a nemzeti abszolutizmus érdekében, a nemesség soraiból való uralkodó választására. Egyedül ilyenről volt várható ugyanis, hogy végre vállalja a leszámolást a törökkel, amivel megvalósult volna az újra föléledt reménység a hajdanvolt magyar birodalom föltámadására.

OLVASÓ NÉP

1982. TÉL

BUDAPEST, 1982